

Jaarverslag Vlinders en Libellen

Samenstelling en tekst: Ton Schilperoord

Omslagfoto's:

Eikenpage : Rita van den Bos (Zoomwijk Oud-Beijerland)

Gaffelwaterjuffer : Marion Zondervan (Heemtuin Piershil)

Inhoud

WAARGENOMEN SOORTEN	4
Dagvlinders.....	4
Macronachtvlinders.....	4
Libellen	5
JUBILEUM	6
WERKGROEPACTIVITEITEN.....	7
Excursies	7
Monitoring Tiengemeten en Tiendgorzen	9
Nachtvangsten.....	10
Dagvlindercursus	11
COLUMNS IN KOMPAS	11

WAARGENOMEN SOORTEN

Het jaar 2023 was weer een jaar van extremen, langdurig hoge temperaturen en van 8 t/m 21 juni was er een hittegolf. Vorig jaar was daarvan één week sprake van en nu zelfs twee weken. Daardoor een zeer droge zomer, terwijl het op één na het natste jaar is sinds de metingen (in 1998 viel nog meer regen). Deze natte periode was vooral in de herfst.

Dit jaar ook weer verrassende nieuwkomers en ook verliezers.

Onze werkgroep registreert de waarnemingen in Waarneming.nl en in combinatie met waarnemingen van andere vlinderliefhebbers geeft dit een beeld van de Hoeksche Waard. In dit jaarverslag noemen we enkele bijzonderheden, we beperken ons tot de goedgekeurde waarnemingen.

Dagvlinders

Op Waarneming.nl zijn 29 soorten gemeld:

Dit jaar werd de **Grote Vos** 2 keer gespot, terwijl vorig jaar nog 4 exemplaren zijn aangetroffen. Het aantal is dus gehalveerd! Waargenomen in Nieuw-Beijerland en Strijen.

De **Eikenpage** werd dit jaar op 3 plaatsen gezien in Heinenoord, Oud-Beijerland en 's-Gravendeel. (vorig jaar 1 keer) Een lichte vooruitgang!

De **Kleine parelmoervlinder** was de enige parelmoervlinder die de Hoeksche Waard bezocht, er was 1 exemplaar in 's-Gravendeel (Mijl- en Nieuwlandse bos).

Er werd 1 **Gele luzernevlinder** waargenomen in Strijen en 3 **Oranje luzernevlinders** in Strijen, Maasdam en 's-Gravendeel.

Koninginnepage en **Scheefbloemwitje** worden nog als zeldzaam aangemerkt, maar intussen komen zij verspreid over heel de Hoeksche Waard voor.

Helaas zijn er ook zorgelijke ontwikkelingen.

Er werden slechts 3 exemplaren van de **Argusvlinder** gemeld. Op de Nieuwendijk met foto, en Numansdorp en Goudswaard alleen gemeld. Deze soort loopt steeds verder terug. Wel weer op andere plaatsen gespot dan vorig jaar, mogelijk zijn er toch een paar die we niet hebben gezien.

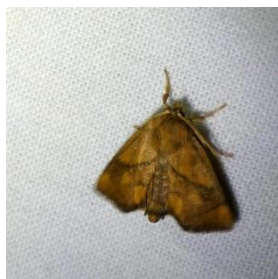
De situatie van het **Groot Dikkopje** lijkt steeds meer kritiek te worden, er werden slechts 3 exemplaren gemeld op de Spuidijk bij Oud-Beijerland. Vorig jaar waren het er nog 6! De populatie is erg kwetsbaar aangezien dit de enige locatie op ons eiland is waar deze soort voorkomt.

Macronachtvlinders

Er zijn 279 goedgekeurde soorten gemeld, waarvan 12 nog niet eerder in de Hoeksche Waard:

<i>Soort</i>	<i>Rode lijst</i>	<i>Voorkomen</i>	<i>Leefgebied</i>
1. Slakrups	niet bedreigd	algemeen	zandgrond, duinen, bos
2. Witte eenstaart	bedreigd	vrij zeldzaam	kust, Nijmegen en Limburg
3. Orvlinder	kwetsbaar	vrij algemeen	verspreid over heel het land
4. Oranje agaatspanner	kwetsbaar	vrij algemeen	duin- en heidegebied
5. Nonvlinder	kwetsbaar	niet algemeen	bosgebied, zandgrond
6. Groot visstaartje	kwetsbaar	Vrij algemeen	zandgrond, duinen en binnenland
7. Geveerde witvleugelluil	niet bedreigd	vrij algemeen	vooral in de duinen
8. Vogelwiekje	niet bedreigd	algemeen	zandgrond binnenland, duinen
9. Drielijnuil	niet bedreigd	zeer algemeen	zandgrond binnenland
10. Sint-janskruiduil	incidenteel	zeer zeldzaam	verspreid midden- en zuid NL
11. Roodbruine vlekuil	bedreigd	vrij algemeen	duinen en lokaal op zandgrond
12. Zuidelijke koperuil	niet bedreigd	zeer zeldzaam	enkele waarnemingen (trekvlinder)

1. foto: Ton Schilperoord

2. foto: Arie den Tuinder

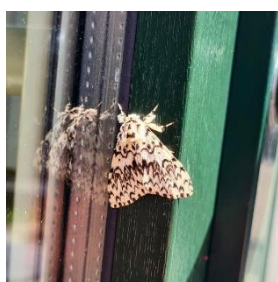
3. foto: Arie Verhoef

4. foto: Henk van Rijswijk

5. foto: Nisrine

6. foto: Dick v. Houwelingen

7. foto: Dick v. Houwelingen

8. foto: Dick v. Houwelingen

9. foto: Arie den Tuinder

10. foto: Arjo/Nelleke v. Dijk

11. foto: Marion Zondervan

12. foto: Arjo/Nelleke v. Dijk

Libellen

Er werden 25 soorten gemeld op Waarneming.nl

De **Weidebeekjuffer** leek zich in de jaren 2017-2020 te vestigen in de Hoeksche Waard, dit jaar werd 1 exemplaar gemeld op Tiengemetten. Zonder foto!

De **Tengere grasjuffer** is dit jaar helaas niet waargenomen!

De **Vuurlibel** (6 exemplaren) werd op 5 locaties gemeld. In Strijen, Numansdorp, Oud-Beijerland, Zuid-Beijerland en Tiengemetten.

De **Smaragdlibel** werd dit jaar niet gemeld op Waarneming Hoeksche Waard, waarmee de reeks van enkele waarnemingen in de jaren 2018-2022 niet wordt voortgezet.

De **Rivierrombout** is 1 keer gemeld in Puttershoek, maar zonder foto.

De **Bruine korenbout** is 6 keer gezien in de plaatsen Puttershoek, Strijen, 's-Gravendeel, Strijensas en Zuid-Beijerland.

Bijzonder dat de **Gaffelwaterjuffer** werd gemeld in Piershil (Heemtuin). Komt vooral aan de kust en in het zuiden voor. Is zeldzaam, maar niet bedreigd en heeft zich recent in Nederland gevestigd.

En bijzonder dat de **Zuidelijke oeverlibel** gezien werd bij de Korendijkse slikken. Is zeldzaam en gevoelig. Komt voornamelijk in het zuiden voor en een enkele verspreid door noord Nederland.

Mogelijk zijn er minder mensen op pad geweest op te monitoren door het extreme weer (heet/nat).

JUBILEUM

Jubileum 40 jaar Vlinderstichting en 50 jaar HWL werkgroep vlinders en libellen, 5-7-2023

In tegenstelling van het weer in de ochtend, ruig met flinke buien, was het in de middag heerlijk weer, zo'n 18° al stond er wel een flinke wind.

Om 13:30 tot 14:00 uur hadden we inloop met koffie en thee. Amber had wat lekkers gekocht voor erbij. Om 14:00 uur heb ik iedereen welkom geheten en aangekondigd wie wat zou doen. Dat het een mooi en bijzonder moment is om bij ons beider jubileum stil te staan en dit met elkaar mogen vieren! De Vlinderstichting bestaat 40 jaar en het Hoekschevaards Landschap 50 jaar!

Op de oproep om ons gezamenlijk feest te vieren hebben ongeveer 43 mensen, waaronder ca. 8 kinderen gehoor gegeven. Wat aan de lage kant, we hadden op meer gerekend. Ik denk dat er mensen zijn geweest die zich hebben laten leiden door het weer en daarom zijn afgehaakt.

In het bijzonder welkom geheten:

- Kars Veling van de Vlinderstichting. Hij houdt een presentatie over het nut van vlinders en geeft tuintips voor vlinderlokkende planten.
- Amber van Amsterdam van de Vlinderstichting. Zij geeft een mini-excursie over Koolwitjes in de klas voor de kinderen en gaat met hen de tuin in.
- Anke Doornekamp van de Nederlandse Vereniging Papierknipkunst. Zij houdt doorlopend een workshop en knipt met de oudere kinderen vlinders en insecten uit papier.
- Esther Linnartz van Free Nature gidst vandaag op hun terrein voor het Hoekschevaards Landschap. Zij leidt ons door de Staart en vertelt daar over het gebied.

Vooraf gaf Amber in een kort filmpje aan wat de Vlinderstichting zoal doet en lichtte dat nader toe.

Het was een prachtige leerzame presentatie van Kars over nectar en warmte die vlinders nodig hebben. De eitjes die ze leggen en de rupsen die eruit komen en waar je bepaalde soorten kan vinden. Bijvoorbeeld de Dagpauwoog en het Landkaartje kun je vinden op brandnetel. Hoe verschillend de pop gehecht wordt aan b.v. stengels van planten. Het nut van de bestuiving van planten. Over de libellen die geen verpopping kennen, maar dat een libel uit het larvenhuidje sluipt. De eitjes onder water gelegd worden. En dat de larven in het water leven, bij hun keel een soort schild hebben, het vangmasker, wat ze uit kunnen schieten, zoals een kikker zijn tong gebruikt om een prooi te pakken. Heel interessant en leerzaam allemaal.

De mini-excursie met Amber heb ik verder niet meegemaakt. Zij had Koolwitjes bij zich om de oudste kinderen te vermaken. Je kan ook bij de Vlinderstichting "Koolwitjes in de klas" bestellen, die kunnen dan, de naam zegt het al, door kinderen in de klas gevolgd worden en zo de cyclus meemaken.

Anke Doornekamp heeft met een aantal kinderen vlinders en insecten uitgeknipt. Zij vond het jammer dat er zo weinig kinderen waren, maar heeft het toch met plezier gedaan. Ze vertelde nog dat er een jongen stoer aan kwam lopen en eigenlijk geen interesse had en die ze uiteindelijk toch mocht helpen en heeft een mooi insect uit kunnen knippen.

Met Esther is de groep de Staart opgegaan. Veel gezien aan planten, ook een bijzondere, de Kruidvlier. Die plant sterft helemaal af en komt ieder jaar weer op, omdat de wortels intact blijven. Zij vertelde ook dat de Staart van de Gemeente is, zo'n 20 jaar bestaat als natuurgebied en dat de grazers, Konik paarden en Schotse hooglanders, het gebied onderhouden. De paden worden gemaaid door HWL-maaibeheer.

WERKGROEPACTIVITEITEN

Excursies

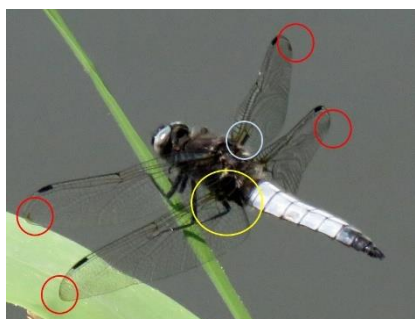
Locatie 4 - Tweede Kruisweg 's-Gravendeel 2023

Inventarisatiemiddag op 8 juni (23°, helder, WK4).

We zijn om twee uur gestart. Aanwezig waren Roy Ackema, Wilma Kapoen, Cees Mesker, Ton Schilperoord, Yolanda ten Thije, Chiel Visser en Marion Zondervan (verslag).

Cees leidde ons door het terrein, de vegetatie is kwetsbaar voor betreding vanwege de diverse soorten orchideeën die er staan. We volgden grotendeels het wandelpad en zagen daar veel rietorchissen en een aantal bijenorchissen. Op enkele plekken ging Cees ons voor het grasland in, hij liet ons ook een groeiplaats zien van de moeraswespenorchis. Kleine tere plantjes die nog in knop stonden, onbedoeld zou je die makkelijk vertrappen als je alleen oog hebt voor vlinders en libellen.

Uit de wind was het behoorlijk warm, er vlogen veel libellen rond maar met het tegenlicht en door hun snelle vlucht waren ze lastig op naam te brengen. Alleen de rondvliegende Vroege glazenmakers waren goed herkenbaar aan hun felgroene ogen. In de begroeiing zaten Lantaarntjes en Gewone oeverlibellen. Op de brug fotografeerden Ton en ik een Gewone oeverlibel die opvallend rustig bleef zitten op een rietstengel langs de slootkant. Dat gedrag had misschien al een belletje moeten doen rinkelen, maar we hadden geen verrekijker en het was warm Gelukkig namen we een foto, want thuis bleek (na uitvergroting) dat het een mannetje Bruine korenbout was. Door de kijkhoek vanaf de brug was de donkere, driehoekige vlek aan de basis van de achternvleugel niet zichtbaar. Het donkere, kleine streepje aan de basis van de voorvleugel en de minieme donkere vlekjes aan de top van de vleugels werden pas zichtbaar op de uitvergroting.

De uitvergroete foto met de kenmerken van een mannetje Bruine korenbout:

Geel : donkere, driehoekige vlek aan de basis van de achternvleugel (het makkelijkste kenmerk in het veld, maar op de foto vrijwel niet zichtbaar vanwege de kijkhoek t.o.v. de libel)

Blauw : donker, kleine streepje aan de basis van de voorvleugel

Rood: minieme donkere vlekjes aan de top van de vleugels

Let op: een Gewone oeverlibel die heel rustig blijft zitten kan dus een Bruine korenbout zijn!

In het terrein stond veel riet en dit stond behoorlijk hoog, zodat we alleen zicht hadden op wat zich vlakbij ons bevond.

We zagen 3 soorten dagvlinders, 11 soorten nachtvlinders (waarvan 3 micro's en 8 macro's) en 4 soorten libellen. Het aantal soorten dagvlinders en libellen viel een beetje tegen, maar dit werd goed gemaakt met de waarneming van een Bruine korenbout. Deze libel was in 2019 nieuw voor de Hoeksche Waard, toen Rita een exemplaar ontdekte in dit terrein. Inmiddels heeft de soort zich over ons eiland verspreid, het is leuk om ook in de bronlocatie weer een waarneming te hebben.

Excursie 6-7-2023 Borrekeken in Zuid-Beijerland

Om half twee zijn we begonnen, we waren met z'n vieren: Chiel Visser, Rita van den Bos, Yolanda ten Thije en Ton Schilperoord (verslag).

Het was mooi weer, volop zon 20°, licht bewolkt en windkracht 3. Onder leiding van Chiel zijn we begonnen bij de parkeerplaats aan het einde van de Bosweg en gelijk rechts om het bos heen gegaan naar het oosten, daarna naar het zuiden. Over het gras, langs aan de ene kant de bosrand en aan de ander kant een sloot met akkerland, sluisje overgestoken naar een soort van schiereilandje, daarna terug. Dat gebied is enorm verruigd.

Verder over de graskant langs de Hogeweg richting rotonde en ook hier weer terug tot aan de parkeerplaats, daar rechtdoor gelopen, bij het bankje rechts aangehouden en doorgelopen tot aan de brug. Deze overgestoken en over het fietspad weer terug.

We hebben veel vlinders gezien: Atalanta 15, Bont zandoogje 15, Bruin zandoogje 13, Gehakkelde aurelia 19, Klein geaderd witje 12, Klein koolwitje 13, Lantaarntje 14, Boomblauwtje 3, Dagpauwoog 6, Groot koolwitje 7, exemplaren en 1 Zwartsprietdikkopje.

Ook verschillende libellen: Bruine Korenbout 1, Bruinrode heidelibel 2, Gewone oeverlibel 4, Grote keizerlibel 2, Lantaarntje 16 en Vroege glazenmaker 2 en 1 Vuurlibel.

Een aantal nachtvlinders: Blauwooggrasmot 3, Bleke grasmot 5, Gewone grasmot 8, Gamma-uil 10 en 1 Lieveking.

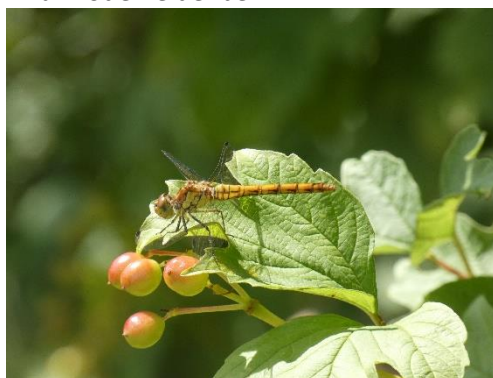
We zagen nog 1 Penseelkever, 25 Stadsreuzen en 1 Zevenstippelig lieveheersbeestje.

Van de bloemen, planten en bomen hebben we alleen de Gele plomp, Gewone esdoorn, Grote egelskop, Kraailook en Witte waterlelie genoteerd. We zijn tot ca. kwart voor vier doorgegaan.

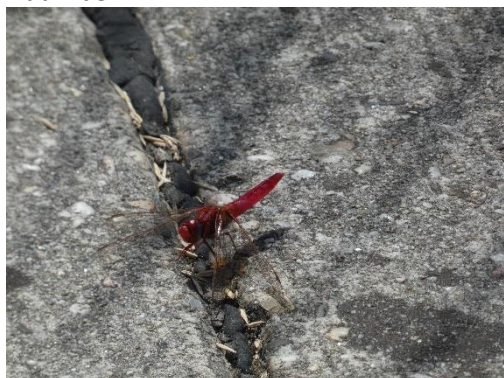
Bruine korenbout

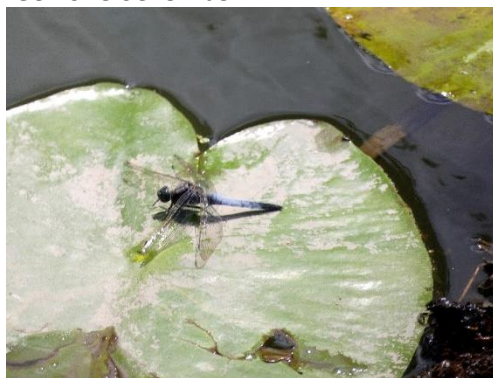
Bruinrode heidelibel

Vuurlibel

Gewone oeverlibel

Excursie Buttervliet bij Strijensas is 10-8-2023 niet doorgegaan vanwege de drassigheid van het gebied!

Monitoring Tiengemeten en Tiendgorzen

Rita van den Bos, Ton Schilperoord en Marion Zondervan doen de vlinder- en libellenmonitoring op Tiengemeten, Ton telt ook in de Tiendgorzen. Jaarlijks wordt een rapportage opgesteld voor Natuurmonumenten, hieronder een samenvatting van de resultaten op Tiengemeten.

Dagvlinders en libellen op Tiengemeten

Er werden 18 soorten dagvlinders gezien, hiermee is het één van de mindere jaren. Ook de aantallen waren laag, vooral bij de graslandvlinders: Zwartspruitdikkopje en Hooibeestje noteerden het laagste aantal exemplaren sinds de start van onze telling in 2007.

Ondanks de warme zomermaanden ontbraken Luzernevlinder en Koninginnenpage, ook Landkaartje en Gehakelde aurelia werden niet gezien. In het gehucht was een leuke waarneming van een Scheefbloemwitje. In 2020 werd een groot deel van de Hoeksche Waard al gekoloniseerd door het Scheefbloemwitje, maar een waarneming op Tiengemeten ontbrak nog.

Er werden 14 soorten libellen gezien en daarmee is het voor libellen één van de betere jaren. Wel valt op dat er slechts één soort juffer werd gemeld, alleen het Lantaarntje. Op Tiengemeten sporadisch aanwezige libellen als Glassnijder, Viervlek en Vuurlibel werden dit jaar weer gezien. Bijzonder was de aanwezigheid van de Zuidelijke keizerlibel. Vanaf 2020 worden er in de Hoeksche Waard jaarlijks op diverse plekken zwervende exemplaren gemeld, maar dit jaar alleen op Tiengemeten. Er vlogen meerdere exemplaren bij het kommoeras, Menno Korbijn zag op 18 juni een copula dus we hopen op een vervolg.

Zuidelijke keizerlibel

foto: Sander Elzerman

Nachtvangsten

Er waren 9 gezamenlijke nachtvangsten (met 2-4 werkgroep leden). De draagbare outdoor-aggregaat is in gebruik genomen en bevalt goed. Is zuinig in gebruik, ligt in gewicht en geluidsarm. Daardoor kunnen we met plezier nachtvangsten realiseren op locaties zonder elektriciteitsvoorziening. De resultaten zijn ingevoerd op Waarneming.nl, hieronder staan enkele leuke soorten van de vangsten.

Datum	Terrein	Vangst	Leuke soorten
24 mrt.	Klein Profijt	4 macro, 1 micro	Gevlekte winteruil, Populierenvoorjaarsuil, Voorjaarskortvleugelmot
21 apr.	NLC	1 macro, 1 micro	Geen
19 mei	Heemtuin	17 macro, 4 micro	Donker brandnetelkapje, Drievlekspanner
16 juni	Mijl-nwl. bos	59 macro, 38 micro	Bruine sikkeluil, Gestippelde oogspanner, Groot avondrood, Populierenpijlstaart, Reuzenbladroller, Rietluipaard, Satijnvlinder
14 juli	Borrekeen	45 macro, 35 micro	Geelschouderspanner, Herculesje, Rietvink, Schaduwfruitbladroller, Slakrups, Spaanse vlag.
11 aug	Oudendijk, Strijen	36 macro, 11 micro	Eikenprocessierups, Meldedwergspanner, Rood weeskind, Schaapje
18 aug	Groene Veld	54 macro, 35 micro	Brandvlerkvlinder, Grauwe monnik, Morgenroodbladroller, Peppel- orvlinder, Populierenpijlstaart, Zilveren groenuil.
1 sept.	Trekdammbos	24 macro, 12 micro	Boogsnuituil, Vuurmot, Vuursteenvlinder
15 sept	Klein Profijt	31 macro, 13 micro	Eikenuiltje, Gepluimde snuituil, Hopsnuituil, Populieren gouduil, Witte l-uil

Dagvlindercursus

Yolanda ten Thije en Ton Schilperoord gaven een mini-cursus dagvlinders, de cursus bestond uit een theorie-avond bij Klein Profijt (op 11 mei) en aansluitend een middag-excursie in het bos bij de Borrekeken (op 13 mei).

Cursusverslag - door Ton Schilperoord

Ter voorbereiding van de cursus hebben Yolanda en ik van te voren even afgestemd, een kleine aanpassing gedaan aan de PowerPoint presentatie die we vorig jaar hebben gebruikt. In de PowerPoint presentatie zijn foto's verwerkt van ons beide.

Het is de tweede keer dat we deze cursus gaven en was daardoor minder spannend dan vorig jaar. Wel waren we natuurlijk benieuwd hoeveel mensen zich zouden aanmelden. Uiteindelijk hebben 6 cursisten zich aangemeld. Eén persoon wilde alleen aan de excursie deelnemen, maar heeft toch afgebeld.

Voordat de cursus begon hebben we de Koninginnepage, die te vroeg uit zijn/haar cocon was gekomen en het niet overleefde, laten zien. De Koninginnepage kwam half januari uit de cocon en dat was anderhalve maand te vroeg. Het was te koud en er was geen nectar houdende bloem. Ook hebben we een levende Puta-uil (macronachtvlinder) en een levende Esperiamot (micronachtvlinder) meegenomen om een indruk te geven hoe groot bepaalde nachtvlinders kunnen zijn.

Tijdens de cursus was er veel interesse, werden er vragen gesteld en was er sprake van een levendige interactie. Verschillende cursisten hadden foto's van nachtvlinders op hun telefoon en vroegen of wij de namen daarvan kenden. En die kenden we! Het was een leuke, spontane en leergierige groep en dat maakte het plezierig om deze cursus te geven!

Aan het einde hebben we een vlinderherkenningskaart van de Vlinderstichting aan de cursisten uitgedeeld, waarop de meeste voorkomende dagvlinders staan afgebeeld en een paar overdag actieve nachtvlinders en drie rupsen.

Yolanda en ik kijken goed terug op het geven van deze cursus en we zien er naar uit om volgend jaar weer een cursus te kunnen geven.

Tijdens de cursus, excursie en per mail hebben we aan de cursisten gevraagd of ze één of meerdere keren een nachtvlindernacht willen bijwonen?

Verschillende cursisten gaven aan dat wel een keer mee te willen maken. De datums van de geplande nachtvlindernachten zijn doorgestuurd.

Ook hebben we gevraagd aan degenen die nog geen lid waren om lid te worden van zo'n mooie organisatie, die zorgt voor natuurbehoud!

Azuurjuffer

Oranjetipje

Paardenbijters en rode ogen

Tot 1982 waren de Nederlandse namen van libellen niet goed geregeld. Op initiatief van de latere entomoloog Marcel Wasscher werden in dat jaar de namen systematisch in een lijst gezet door een groep libellenliefhebbers.

Door Rita van den Bos

Hoeksche Waard - De namenlijst resulteerde uiteindelijk in een veldgids met foto's in 1997, waarmee de belangstelling voor libellen toenam. Men volgde Linneaus die in 1758 in zijn Systema Natura voor het eerst kwam met binaire naamgeving in Latijn en de naam Libellula. Bestaande Nederlandse namen kregen voorrang, waarbij ook volksnamen meededen. Sommige namen waren compleet nieuw zoals de verzamelnaam grasjuffers. Niet verrassend dat deze juffers op gras zitten, zoals de tengere grasjuffer. Andere namen werden aangepast. De Korenbout, een oud Nederlandse naam, werd Bruine korenbout. Het mannetje is blauw, maar het vrouwtje is bruin en kreeg voorrang. Waar de roodoogjuffer zijn naam aan te danken heeft, hoeft geen verrassing te zijn. De lijst verdeelt de libellen in juffers en echte libellen. De juffers (gelijkvleugeligen) zijn klein en hebben in ruststand de vleugels parallel aan het lichaam, echte libellen (ongelijkvleugeligen) zijn groter en hebben de vleugels in ruststand uitgespreid. De 'echte' libellen vliegen als 'helikopters' kriskras door de lucht en kunnen stil blijven hangen. Tot die groep behoren o.a. de Glazenmakers, Rombouten en Korenbouten. Mooie namen toch? De naam Glazenmaker is afkomstig van het oude beroep van glazenmaker waarbij vensterramen op de rug gedragen werden. De naam Glassnijder is ontstaan vanwege de doorzichtige vleugels die aan scherp glas doen denken waaraan je jezelf zou kunnen snijden.

Goed gekozen naam

De naam Rombout zou afgeleid kunnen zijn van rommelen (lawaai maken) en bout in de betekenis van 'pijl'. Libellen kunnen als een pijl uit een boog ervandoor schieten. De naam rombout als 'lawaai makende pijl' is dan een goed gekozen naam. Sommige namen kunnen voor verwarring zorgen. Paardenbijters, de kleinste soort van de glazenmakers, bijten helemaal niet maar zijn altijd op jacht naar vliegen en dazen die rondom paarden zweven. De heidelibel kun je overal tegenkomen, diverse soorten ook in onze eigen Hoeksche Waard waar heide ver te zoeken is. Mensen zijn al heel lang geïnteresseerd in libellen. De oudste verwijzing naar libellen is te vinden bij Jean Pucelle in 1323-1326. Het gaat om een illustratie in de marge van een gebedenboek. Zo ook in een gebedenboek uit het jaar 1500. In 1669 bestudeerde Jan Swammerdam libellen en noemde ze Puistenbijters. Voor dat bijten hoeven we niet bang te zijn. Wij weten allang dat hoewel ze flinke kaken hebben, ze ons niet bijten en alleen maar heel mooi zijn.

Paardenbijter, de kleinste soort glazenmaker.

Illustratie in een gebedenboek

Op zoek naar Eenstaartjes en Uilspinnars

Op verschillende nachtelijke stroomtochten door de Hoeksche Waard, vooral met een wit laken en lamp ervoor, gaan we op zoek naar nachtvinders.

Door Ton Schilperoord

Hoeksche waard - Soms gaan we ook 's-avonds met een zaklamp op bomen zoeken. We kunnen het dan ook treffen om verschillende mooie exemplaren van deze insecten waar te nemen. Eén van de zeventien familie groepen onder de nachtvinders noemen we Eenstaartjes. Zij hebben hun naam te danken aan de rups, die eigenlijk geen achterpootjes heeft zoals de meeste rupsen, maar hun achterste loopt uit op een punt en houden die karakteristiek omhoog. Een soort zwevende staart dus, terwijl andere rupsen bij hun achterwerk wel pootjes hebben.

Twee groepen

Deze nachtvinders zijn te verdelen in twee groepen, namelijk: 'echte' eenstaartjes (Drepaninae) en uilspinnars (Thyatirinae). In Nederland komen er 16 soorten voor en wereldwijd zijn er wel zo'n 650 species. De 'echte' eenstaartjes lijken het meest op spanners en zijn weinig behaard, terwijl de uilspinnars op uilen lijken en behoorlijk behaard zijn en dragen een opvallende kuif. Tijdens de nachtvindernachten hebben we de volgende eenstaartjes kunnen waarnemen: de Berkeneenstaart bij het Groeneveld en de Heemtuin;

de Braamvlinder bij de Borrekeken, het Groeneveld, Klein Profijt en het Trekdamboos;

de Gele eenstaart bij de Borrekeken en de Heemtuin; de Peppel-orvlinder bij het Groene Veld en bij mij thuis in de vlinderval; de Vuursteenvlinder bij de Borrekeken, het Groeneveld en Klein Profijt. Zo zie je maar dat het goed is om op verschillende plaatsen nachtvinders te inventariseren.

Planten

De waardplanten waar de eitjes op afgezet worden verschilt per vlinder. En ook het aantal eitjes kan zoveel verschillen van 60 tot 100 tot wel 1000 in hun levenscyclus. Sommige vlinders leggen één eitje per bloem, andere 50 tot 60 per keer en dan in hele strengen. Ook de vorm van eitjes verschilt per vlinder.

Berkeneenstaart

De waardplanten voor de Berkeneenstaart is de Berk, de naam doet dit al vermoeden. Ook zijn er rupsen van deze vlinder aangetroffen op zwarte Els. De vliegtijd van de vlinder is van april tot en met september, is algemeen en komt in het hele land voor. Deze vlinder is ontdekt en vastgelegd door Linnaeus in 1758.

Peppel-orvlinder

Voor de Peppel-orvlinder is de Ratelpopulier favoriet en in mindere mate andere populiersoorten. De vliegtijd is van mei tot en met augustus. Dit is een algemeen soort en komt in heel Nederland voor, vooral aan de kust. Deze vlinder is voor het eerst gezien en vastgelegd door Hübner in 1786.

Berkeneenstaart

Peppel-orvlinder

Nachtvlinderinventarisatie Borrekeen

Op weg naar de locatie Borrekeen omdat we daar met de werkgroep een nachtvlindernacht hebben geplant. Hm wel aardig bewolkt, maar buienradar geeft in ons gebied gelukkig geen regen aan.

Door Ton Schilperoord

Alle spullen uit de auto gehaald. Waar zullen we het laken opzetten? Er is niet gemaaid dus moeten we ergens gaan staan waar het gras laag is. Deze keer vinden we een plekje voorbij de slagboom over het wandelpaasje bij het bankje. Nee hè, begint het te spetteren en even regent het behoorlijk. Gelukkig staan we vlak bij bomen, dus even daaronder schuilen en ook het aggregaat in veiligheid gebracht onder de bomen. Vertwijfelt kijken we elkaar aan, gaan we het doen of weer inpakken en wegwezen? We wachten even wat het gaat doen en al gauw wordt het minder, toch maar het laken opgezet en we zien wel. Dan wordt het toch droog. Bezoekers komen ook kijken en zeggen: "We hadden nog een aardige bui onderweg hierheen". Ja, van de weersvoorspelling kan je niet altijd op aan. Als het laken staat met scheerlijnen en haringen in de grond, dat was nog een hele klus. Door de droogte is de grond keihard.

Nieuwsgierige beestjes

De lamp aan en dan is het wachten of de nachtvlinders er zin in hebben, of ze willen bijten in visserstermen. Het duurt best lang voordat er wat komt en de eerste bezoekers gaan er al weer vandoor. We hebben dan vijf vlinders gezien. Jammer.... Later op die avond komen er toch nog meer nieuwsgierige beestjes kijken en wordt het soms zelfs druk. Uiteindelijk hebben we in totaal 80 soorten gescoord. Een paar zal ik noemen: Egale vakjesmot, Geelschouderspanner, Herculesje, Kortzuiger, Peper-en-zoutvlinder, Rietvink, Schaduwfruitbladroller, Slakrups, Spaanse vlag, Vliervlinder en Vuurmot. Een heel speciale is de Schaduwfruitbladroller, een micronachtvlinder. In de tien jaar dat ik als vrijwilliger van HWL, voor de werkgroep vlinders en libellen, nachtvlinders inventariseer heb ik de Slakrups en Spaanse vlag nog niet gezien in de Hoeksche waard.

Slakrups:

De vlinder is genoemd naar de rups, omdat die geen pootjes heeft en zich voortbeweegt als een slak. In ons eigen landje komen er slecht 2 voor van de 1.670 wereldwijd. Het is een algemene soort en zo'n 20 tot 30 millimeter groot, dus je moet goed kijken! Dit is dan de grote die we gezien hebben. De Kleine slakrups is zeldzaam en is 6 tot 10 millimeter.

Spaanse vlag:

Deze nachtvlinder komt voor in het zuiden van Europa, bv. in Italië, Frankrijk en Spanje. Een aantal jaren terug een enkele waarneming in Limburg. Door de opwarming van de aarde en de daardoor warme temperaturen in de rest van Nederland komt deze vlinder steeds meer noordwaarts gevlogen. En dus ook in de Hoeksche waard. Dat is wel bijzonder! Deze vlinder wordt op Europees niveau beschermd.

Spaanse vlag

Slakrups

Het Kompas

woensdag 20 december 2023

Vlinderfamilies, ze zorgen steeds voor verrassingen

Mensen, dieren, bomen, planten..... allen zijn ze uniek. En er is zóveel diversiteit. Prachtig als je weer een nieuwe soort ziet, dat geeft je een kick.

Door Ton Schilperoord

Als ik lopend of met de fiets onderweg ben en zie een vlinder vliegen of een rups kruipen dan sta ik stil en stap zeker van mijn fiets af om een foto te maken. Het blijft altijd leuk om de diversiteit aan vormen, kleuren en eigenschappen te ontdekken.

De in Nederland voorkomende dagvlinders zijn grofweg te verdelen in de volgende families:

Nymphalidae	28 soorten	Kleine pages	6 soorten	Vuurvlinders	2 soorten
Blauwtjes	5 soorten	Pages	1 soorten	Witjes	5 soorten
Dikkopjes	6 soorten				

Het aantal soorten dat voorkomt of -kwam in Nederland. Het is moeilijk om exacte aantallen te noemen, want een aantal standvlinders zijn verdwenen (bv. de Rouwmantel) en sommige vestigen zich in Nederland (bv. het Scheefbloemwitje). Zogenaamde "dwaalgeesten" zijn in het aantal soorten niet meegeteld, dit zijn bezoekers uit andere landen, die soms maar één of een paar keer in Nederland worden waargenomen (bv de Oostelijke - en Grote vos. Deze lijken op de Kleine vos). Die worden weer wat meer waargenomen en wie weet gaan die zich vestigen in Nederland.

De in Nederland voorkomende macro nachtvlinder zijn in grote lijnen onder te verdelen in de volgende families:

Berkenspinners	1 soort	Pijlstaarten	18 soorten	Uilen	365 soorten
Bloeddrupjes	5 soorten	Slakrupsen	2 soorten	Visstaartjes	16 soorten
Eénstaartjes	16 soorten	Spanners	320 soorten	Venstervlekjes	1 soort
Herfstspinners	1 soort	Spinneruilen	87 soorten	Wesvlinders	17 soorten
Houtboorders	3 soorten	Spinners	16 soorten	Wortelboorders	5 soorten
Nachtpauwogen	2 soorten	Tandvlinders	31 soorten		

Nachtvlinderen is een mooie hobby van me geworden, maar dat niet alleen. Het zorgt telkens voor verrassingen. Ik heb ze nog lang niet allemaal gezien, dus is er nog genoeg uitdaging! Ik deel graag foto's om te laten zien hoe mooi nachtvlinders zijn en om jullie te enthousiasmeren, meer om je heen kijken en te letten op wat er beweegt. Daadwerkelijk van de natuur genieten.

Een aantal voorkomende nachtvlinders in de Hoeksche waard, die ik tot nog toe, in de tien jaar dat ik vrijwilliger ben, maar één keer heb gezien:

Spanners

Gele kustspanner
Rode dennenspanner
Seringenvlinder
Vroege spanner

Spinneruilen

Gepijlde micro-uil
Grasbeertje
Karmozijnroodweeskind
Muisbeertje
Spaanse vlag

Tandvlinders

Populierentandvlinder
Wilgen tandvlinder
Witte hermelijnvlinder

Uilen

Bont schaapje
Getekende gamma-uil
Iepengouduil
Kompasla-uil

Hopelijk komen jullie mooie dag- en of nachtvlinders tegen en kunnen jullie er ook van genieten! Wil je meer zien van nachtvlinders? Meld je aan als vrijwilliger bij de Werkgroep HWL Vlinders en Libellen bij ton.schilperoord@hwl.nl En wordt lid van het Hoekschewaards Landschap. Ga naar www.hwl.nl en meld je aan!

Iepengouduil

Vroege spanner

Colofon

Jaarverslag 2023

**Vereniging Hoekschewaards Landschap
Werkgroep Vlinders en Libellen**

Natuurbezoekerscentrum: Klein Profijt
Open: di-vr 10-17 uur, za/zo 12-17 uur
Zalmpad 11
3260 AB Oud-Beijerland
tel.: 0186-621888
e-mail: kantoor@hwl.nl
internet: www.hwl.nl